

Művészet

PATAKI FERENC

Időtlen pillanatok*

ZOLTAI ATTILA KIÁLLÍTÁSA

Sorsdöntő pillanatnak nevezhetem, amikor Zoltai Attila 1994 nyarán becsukta maga mögött a Tanárképző Főiskola veretes kapuját. Elszánt hittel és titkolt vágygal telve tekintett a festő pálya felé. Bízattást Dér Istvántól és Novák Andrásztól kapott a jó képességű fiatalember. A másik döntő pillanat, amikor 1995-ben hivatalosan is fölvtették a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületébe. Mindez nem csupán egy életrajzi adat, vagy egy hivatalos passzus, hanem egy jelentős pillanat, amely meghatározó a művészi pálya ívében. Amit most a bő évtizednyi alkotó időszak reprezentációjaként látunk, karakteresen mutatja a legfontosabb művészi eredményeit.

A legelső benyomás a tárgyak, tárgyegyüttesek képe, amely egy viszonylag szűk, falak közötti bensőséges világ képét hozza látóterünkbe, ugyanakkor valami furcsa jelképsorként kapukat, kapualjakat látunk kiegészülve kis szobrokkal, faragásokkal, fémplasztikákkal. A naturalizmus bővölete, a tárgyakhoz való viszonyulás sajátos ezotériája fog meg. Egy szépen formált rézedény, a tea illata, a szivarcsontok sokat sejtetően párbeszédbe fog a lassan múló idővel, a veretes kapuzatok rejtően zárják polgári értékeiket, egy mindent besugárzó gyertyafény az örökkévalóság képzetét, a világ világosságát sugallja. Látom a virrasztó festőt, olyan, mint ahogyan a költőket ábrázolják, amikor ihletükre várnak. No nem! A csodás óbor illatát őrző dugót nem kell festőnknek szagolgatnia, hogy eljöjjön az ihlet pillanata. Mert ahogy „fűben-fában orvosságról” beszélnek a gyógyítók, ugyanúgy találja meg Zoltai Attila a kedves tárgyai zenéjében, intim, nagyon bensőséges csendjében az időtlen pillanatot. Igen ezt már be lehet emelni az örökkévalóságba.

„Állj meg pillanat, maradj velem!” Az ablakon finoman besugárzó fény derűje oszlatja a homályt, a napraforgók Van Gogh csodálatra méltó üzenetét hozzák nekünk Arles-ből, alföldieknek.

Régi borok zamata, a levegőben még finoman lebegő szivarfüst, az unikum kesernyés íze, kedvenc gyűjteménye darabjai, emlék-töredékek egy kis barokk szekrényke keretébe fogva. Semmi sem éles, semmi sem harsány, még a tubusból

* Elhangzott Zoltai Attila kiállításán a szegedi Polgári Szalonban 2007. február 16-án.

bugyogva kinyomott alapszínek is finom szűrőn kerülnek napvilágra. Mint ahogy 1994-beli kisteleki látogatásunkkor a teát főzte Attila. A festő dolgozik. Úgy, mint a megrendelésekre dolgozó holland kismester megunthatatlan részletezéssel újra és újra visszatér témáihoz, újrafogalmazza nézőpontjait, egyre makacsabban törekedve a nagy mesterek sugallta tökéletes valóságábrázolás felé. Egyszerre csak a csöndben, amelyet csak a kis zsebóra pillanatnyi sietsége tör meg, a fényes rézedény tükröző palástján átléphetünk egy álombeli vetítésbe, kinyílik egy olyan dimenzió, amelyben lüktet az itteni világ és kissé amorf módon, de visszafelé kezd járni az idő! Elérkeztünk egy olyan kivételes pillanathoz, amelyben tárgyai nem külső egyediségükben, hanem az általuk sugallt gondolatiságban válnak fontossá. Megsejtjük az innen és túl gazdagon átlényegítő mindenhatóságát, az anyagot az örökkévalóságba emelő metamorfózist. A hegedű húrjain, a gitár testén átfut a rezgés, a falakon átkúszik a többszörös árnyék vetület. Mint ahogyan a hegedűnyak csiga szó szerint Mozart Kis éji zenéjének hangjegyeit húzza maga után. A festő tere varázslatosan átlényegül, a „Totem” fája egyszerre idézi az ősi indián prehisztórikus kultúrát Mozart muzsikájával. A zene többszörösen is jelen van, nem tiszteletlenség dunsztos üvegben Paganini relikviákra utalni. Szellemes együttállás a „Nótafa üveghangokkal”. Ez az a kényes egyensúly, amely lelki egyensúlyában együtt tartja az alkotó gondolatot a faragó, forrasztó kézzel, az ecsetkezelésre bejáratott kezet a hangszert megszólaltató mozdulattal. Nekem ezek a szellemi játékok, amelyekben a játék magasrendűen érvényesül. Finom kis ironia lengi-szövi át ezeket a darabokat, a groteszk annyira groteszk, amennyire a gondolatkapcsolások groteszkek. Gondolok itt a „Biztonságosnak tűnő megoldás” hatalmas lakatjára, ugyanakkor a tavaszi erotikát képviselő „Kerékpározás”-ra. A parafrázis vagyis a művészi feldolgozás jelen van Attila művészetében. Nemcsak a Leonardo idézésével a „Köszönjük Mr. Leonardo” címet viselő hegesztett plasztikában, vagy a „Nagy szelekció-parafrázis” festményben, hanem a nagy magyar vásárhelyi festő Tornyai János „Bús magyar sors”-ának megidézésében, a mű által ez a téma gyakorlatilag is körüljárhatóvá válik.

Mint a jó bornak, mindegyik műnek külön kis finom bukéja „feeling”-je van. Úgy valósul ez meg irodalmiaskodás nélkül, mintha Krúdy Gyula zseniális élethangulataiból, vagy Mátyás Iván rezzenően pontos leírásaiból idéznénk: „ Utána csönd. Békés reggeli napfény szűrődött be a redőny rései között. Odaát is csönd volt, a másik szobában. Az ajtó becsukva. Igen, az ajtót becsukta éjjelre. Hiszen nem lehetett tudni, hogy apa mikor fekszik le. Hogy meddig járkal szivarozva, régi angol képeslapokat nézegetve... a bútorok csöndje.” (*Mátyás Iván: Mi az, öreg?*)

A múlt időt nem tudjuk féken tartani, kapaszkodónk egyedül az emlékezés. Mert nemcsak a hajdanvolt polgári milió értékeit idézzük, de benne az örök emberit. Mert íme előttünk a nagy feladvány, megoldásában a „Nagy mutatvány” reményteli lelemény. Nem más ez, mint a „létbevetttség fájdalmas és mégis uj-

jongó felismerése”. Ott egyensúlyozunk a „még van és a már nincs” határmezsgyéjén. Csak a bicikli nagy? Vagy mi vagyunk parányok. Egyremegy. Értékes pillanatok részesei vagyunk. Csak a mulandóság szúja perceg, rágja az időt. Talán csak illúzió a létünk?

